

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΩΝ ΣΚΟΠΟΥ

Μεταξὺ τῶν κεφαλαίων τῆς λαμπρᾶς περὶ Σκοποῦ μελέτης τοῦ καθηγη-
τοῦ κ. Δ. Α. Πετροπούλου «*Λαογραφικά Σκοποῦ Ἀνατολικῆς Θράκης*» τῆς
δημοσιευθείσης εἰς τὸν περυσινὸν τόμον τοῦ Θρακικοῦ Ἀρχείου τοῦ κ. Πο-
λυδ. Παπαχριστοδούλου (Τόμ. Ε' σελ. 145—264, ἔτ. 1938—1939) ὑπάρχει
καὶ ἰδιαίτερον κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον, «*Τοπωνύμια Παλαιοῦ Σκοποῦ*».
Ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀκριβῶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ διατυπώσωμεν παρατη-
ρήσεις τινὰς καὶ ἐρμηνευτικὰς συμπληρώσεις διὰ τὴν ἀριωτέραν ἐμφάνισιν
τῶν πραγμάτων.

Καθ' ἡμᾶς τὰ τοπωνύμια ἐνὸς τόπου ἢ μιᾶς περιοχῆς ὀφείλονται ἢ εἰς
καθαρῶς τοπογραφικὰ αἰτία (φυσικὰ, γεωγραφικὰ, ἔδαφολογικὰ), ἢ εἰς γε-
γονότα συμβάντα κατὰ τινα ἐποχὴν εἰς ὄρισμένον τι σημεῖον τῆς περιο-
χῆς (αἰτία ἱστορικὰ θρησκευτικῆς εἴτε κοινωνικῆς φύσεως), ἢ εἰς ὀνόματα
προσώπων τὰ ὁποῖα ἐκ τινος πράξεώς τινος καλῆς ἢ κακῆς—ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον καλῆς—συνέδεσαν τὸ ὄνομα τῶν μετὰ τῆς τοπωνυμθεΐσης περιοχῆς,
(ἀτομικὴ ἱστορία). Ἄλλ' ἔξ ἴσου σχετὸν πρὸς τὰ αἰτία ταῦτα πλουσίαν προ-
σφέρουσι τὴν συμβολὴν τῶν καὶ ὀνομάτων ἢ προσωνυμίας ἐλημμένα ἀπ' ἐπιθέτας
ἐκ τοῦ ἱστικῆς ἢ ἀπὸ τῶν βασιλείων (ἴσως δὲ ἀπὸ τῶν πτεροτά κλπ.) τῶν ὀφθῶν
ὅμως τὰ περισσότερα δύνανται ἀκινδύνως νὰ ὑπαχθῶσι εἰς μίαν τῶν προη-
γουμένων κατηγοριῶν καὶ διὰ τὴν τελευταίαν ἀπὸ τῆς τριπλῆς ταύτης ἀπό-
ψεως ἐκκινουῦντες θὰ ἐξετάσωμεν τὰ τοπωνύμια Σκοποῦ, κατατάσσοντες αὐτὰ
ἀναλόγως, καὶ παρέχοντες ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατόν τὰς ἀναγκαΐας ἐξηγήσεις
μετὰ τῶν σχετικῶν λαογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν παρεμβάσεων.

Α'

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν (φυσικὰ καὶ ἔδαφολογικὰ αἰτία) ὑπάγονται,
κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν πολλῶν, περίπου τὰ ἑξῆς τοπωνύμια.

Πετρότουβα, Μαλλιαρότουβα, Πυρπηρότουβα: τρεῖς γήλοφοι κατὰ
σειρὰν κείμενοι ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης ὀλονὲν ἀνηφορικώτερον
πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Σκοποῦ, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν χωριῶν Εὔκαρῶν καὶ
Σάζαρα, καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Ἁγ. Τριάδος, δύο ὥρας περί-
που ἀπὸ τῆς πόλεως Σκοποῦ, καὶ εἰς ἡμιωριαίαν ἀπόστασιν τοῦ ἐνὸς λόφου
ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Οἱ μαστοειδεῖς οὔτοι λόφοι διαμέτρου 50—100 μέτρων καὶ
ὑψους περὶ τὰ 25—50, τεχνητοὶ μᾶλλον παρὰ φυσικοὶ, ἀποτελοῦν πιθανῶς,
συνέχειαν τῶν ἄλλων τριῶν ἢ τεσσάρων ὁμοίων καὶ κατὰ σειρὰν κειμένων
γηλόφων (τοῦβες) πρὸς τὴν νοτιοδυτικὴν κατεύθυνσιν (πλευρὰ Σαρ. Ἐκκλη-
σιῶν) καὶ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν τεχνητὰ χωρογραφικὰ σύνορα, δημιουργίας
ἴσως χρόνων βυζαντινῶν. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν τριῶν

Ἀρχαῖα
θρακικῶν
λαογραφικῶν
πλοστικῶν
ὀνομαστῶν
Ἀθηνῶν
σ. 209-224

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

γηλόφων οφείλεται εις τὴν ἰδιάζουσαν ἑξωτερικὴν ἑδαφολογικὴν σύστασιν ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, ἦτοι εις τὰς ἐπανωτάς πελωρίας πέτρας ποὺ ἔχει εις τὴν κορυφὴν τοῦ ὀρθοῦ (πετροτόυβα), εἰς τὴν πυκνὴν χαμόκλαδον βλάστησιν τῶν πλευρῶν καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ δευτέρου, εἰς τὸν τρόπον ὥστε ὁ λόφος νὰ φαντάζη ἀπὸ ἀποστάσεως πολλῶν ὥρων ὡς ἐνδεδυμένος δασύτριχον περιβολὴν (μαλλιαρότουβα), καὶ εἰς τὴν ἰδιάζουσαν φυτεῖαν τοῦ τρίτου, συνισταμένην εἰς ἓν εἶδος καλαμοειδοῦς θάμνου—τὸ κατὰ τὴν ἐγγώριον γλῶσσαν καλούμενον *παπύρ*— ἐξ οὗ κατὰ παρετυμολογίαν καὶ μετάθεσιν ἢ ἀναγραμματισμόν, *πυρπυρότουβα* ἀντὶ *παπυρότουβα*.

Στῆ Χοῦνη : πελωρία μισγάγκεια (δύο ὥρας περίπου βορείως τοῦ Σκοποῦ) ὅπου καταλήγουν αἱ ὑψηλαὶ ράχεις τῶν πέριξ βουνῶν, δίκην πολυέδρου ἀνεστραμμένου κώνου (χωνί), ἀπαράλλακτα ὅπως τοῦ πρωτογόνου νερομύλου τὸ σανιδωτὸν ἐξάρτημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ρίπτεται τὸ σιτάρι κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ σάκκου, διὰ νὰ χυθῆ κατὰ σμικροτάτας συνεχεῖς δόσεις, ἐκ τοῦ στομίου τοῦ κάτω μέρους τοῦ ἐλαφροῦς σειομένου τούτου ἐξαρτήματος, εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῶν περιστρεφόμενων πετρῶν (μυλόπετρες) ὅπου κυκλικὴ ὀπή, καὶ νὰ μεταβληθῆ εἰς ἄλευρον. Τὸ κοινὸν ἐν τούτῳ ἐξάρτημα τοῦ μύλου εἰς τὴν ἐγγώριον γλῶσσαν λέγεται *χοῦνη* (ἢ) ὀπόθεν καὶ ἡ ὀνομασία τῆς ἀνωτέρου θέσεως καὶ ὀλοκλήρου τῆς σειοχῆς, διὰ τὴν πλήρη ὁμοιότητα τοῦ προτύπου.

Πεταλοῦδ' (τό) ἀπομεινωμένον βουνό (μικρὸν ὄρος) τριτακσίον περὶ πέντε μίτρων ὕψους ἀπὸ τοῦ ἐδάφους πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Σκοποῦ, εἰς δίωρον ἀπόστασιν καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀκλαδώσεων τῶν βουνῶν τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Στραντζας (Μικρὸς Αἶμος) δεσπόζων τῆς ὅλης περιοχῆς τῆς ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Μεγάλου Ρεύματος. Ἐλαβε τὸ ὄνομα εἴτε ἐκ τοῦ στρογγυλοῦ σχήματός του ὡς πετάλου ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς του πλευρᾶς, εἴτε ἐκ τῆς λέξεως *πεταλοῦδα* (ἦ). καθ' ὅσον φαίνεται ὡς νὰ στέκη μετέωρον, λόγῳ τῆς μονώσεώς του, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων ράξεων τῆς ὄροσειρᾶς. Τὸ γένος τοῦ ὀνόματος (οὐδέτερον ἀντὶ θηλυκοῦ) προφανῶς ἐκ συνεκδρομῆς πρὸς τὴν λέξιν *βουνό* (τό).

Ξεροδοῦλια (ἦ) καὶ ἡ *Ξεροδοῦλ'* : ξηρὰ ποταμώδης ἑκτασις πλάτους περὶ τὰ 100 μέτρα, διὰ τῶν συχνῶν πλημμυρῶν τῆς ἀποστραγιζούσα τὰ παρόχθια καὶ καθιστώσα αὐτὰ ἐντελῶς ἄγονα, ὀπόθεν καὶ τὸ ὄνομα. Ἀρχικῶς ἴσως νὰ ἦτο «τὰ ξεροδοῦλια» (μέρη ἢ χωράφια), καὶ κατόπιν κατὰ συνεκδρομὴν ἢ *ξεροδοῦλια* ἢ *ξεροδοῦλη* (ποταμιά). Πρβλ. τὸ *μεροδοῦλι-μεροφάγι*, ἀλλὰ καὶ ἡ *σκαφοδοῦλ'*, τὸ τετραπόδαρον ὑπόβαθρον τῆς σκάφης τοῦ πλοσίματος.

Στῆ Γκαβάλλα (ἦ Καβάλλα) : ἐκτενὴς δασώδης βουνοπλαγιά, ὑψηλοτέρα τῶν ἄλλων γειτονικῶν ράξεων, ἔναντι ἀκριβῶς τοῦ *Πεταλοῦδ'*—καταλήγουσα βαθμιαίως πρὸς τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος εἰς τὸν *Μεγάλον Ποταμόν*, ἐνῶ εἰς τοὺς ἀνατολικούς της πρόποδας ἀπλώνεται ἡ *Ξεροδοῦλια*. Τὸ ὄνομα «Καβάλ-

λα» ὀφείλεται πιθανῶς εἰς τὸ ἰδιάζον σχῆμά της, ὡς συνεχοῦς ῥαχέως ἀλόγου ἐτοιμοῦ πρὸς ἵππευσιν (καβάλλα). Ἐκ τούτου ἴσως νὰ προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ «καβάλλι» (τὸ καβάλλ') ὅπερ σημαίνει ὄγκον χώματος, ἐκ σκαπτομένου χάνδακος, σχηματίζοντος «ὄχθο» καὶ χρησιμεύοντος κυρίως ὡς σύνορον ἀμπελιῶν· τὸ δὲ θηλυκὸν γένος ὡς μεγεθυντικόν, λόγῳ τοῦ μήκους της. Διακρίνεται δὲ εἰς «Μεγάλη Καβάλλα» καὶ «Μικρὴ Καβάλλα.»

Τὸ Μεγάλο Ρέμμα ἢ ὁ **Μεγάλος Ποταμός** : ποταμὸς χωρίζων κατὰ σημαντικὸν μέρος τῆς διαδρομῆς του τὰς δύο περιοχὰς Σκοποῦ καὶ Σαρ. Ἐκκλησιῶν, πηγάζων ἐκ τῶν τελευταίων βουνῶν τῆς ὄροσειρᾶς Στραντζας καὶ ἐκβάλλων μετὰ τῶν ἄλλων ποταμῶν τῆς περιφερείας Σαρ. Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν Ἐργίνην (κοιν. ἢ Ἐργίνα, ὁ σημαντικώτερος ποταμὸς τῆς Ἀνατολ. Θράκης) μεταξὺ Λουλιέ-Μπουργᾶς (Ἀρχαδιοῦπολις) καὶ Ἀρτισκοῦ (Βαβᾶ-Ἐσκή). Τὸ Μ. Ρέμμα ἔχει πλάτος 50-200 μέτρων, καὶ κατὰ τὰς πλημμύρας του καθίσταται λίαν ἐπικίνδυνον δικαιολογοῦν πολλαπλῶς τὸ ὄνομά του (κυρίως ἔνεκα τῶν διαστάσεών του). Κατὰ μήκος τῆς ἀνατολ. πλευρᾶς του (ἀριστερᾶς) εὐρίσκοντο καὶ ἐξυπνέοντο τὰς ἀνάγκας τῆς περιοχῆς Σκοποῦ καὶ τῶν πέριξ τουρκωχωρίων, δίδοντες συγχρόνως καὶ τὸ ὄνομά του ἕκαστος ὡς τοπωνυμικὸν στενωτέρως περιοχῆς, οἱ ἐξῆς νερόμυλοι : «τῆ Πασσακάλιου» ὁ μύλος, ὁ πρόην «Τσατάλα δερμενι» (δερμεν τουρκ. μύλος) καὶ κατόπιν «τῆ Κωσταδόπλου» ὁ μύλος, «τῆ Κρασηνβῦ» ὁ μύλος, «τῆ Χαλῆ» ὁ μύλος, καὶ «τῆ Χαρηᾶ» ὁ μύλος (τουρκ. Οὐζουν-ἄλστα).

Ἡ Κρασάβο καὶ **Κρασάβα** : κεφαλεβροσσῶν (κεφαλομάννα, κεφαλάρι) ἔξαισιον εἰς διαύγειαν καὶ ψυχρότητα ὕδατος, ἀποθνήσκων ἔξεροχόμενον ἐκ τῶν ριζωμάτων πελωρίου παροχθίου δένδρου, ἐντὸς βαθείας ποταμίας κοιλάδος, εἰς τὰ βόρεια τοῦ Σκοποῦ περὶ τὰς δύο ὥρας, καὶ εἰς δεκαπεντάλεπτον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς «Ἁγι-Τριάδας» ἀγιάσματος καὶ Ἐκκλησίας μετ' ἄλλους ἀφιερωμένου εἰς τὸν ναόν, ὅπου καὶ ἡ μεγαλύτερα ἔτησίᾳ πανήγυρις τοῦ Σκοποῦ, συγκεντροῦσα ἐπὶ τριήμερον τοὺς ἑορταστάς ὅλης τῆς περιφερείας (βλ. Ἀρχ. Θράκης Τόμ. Ε', σελ. 160). Ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἑορτῆς ἦτο καὶ ἡ κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς δευτέρας ἡμέρας (Κυριακῆ τῆς Πεντηκοστῆς) ὁμαδικὴ κἀθοδος τῶν ἑορταστῶν ὑπὸ τοὺς ἤχους τυμπάνων καὶ αὐλῶν εἰς τὴν Κρασάβο «για νὰ πιοῦν τὸ παγωμένο νερὸ πὸν σπᾶν' τὰ ποιήρια» καὶ ἡ ἐκεῖ παραμονή, παρὰ τὴν πηγὴν, μέχρι προχωρημένου δειλινοῦ. Ἡ λέξις Κρασάβο εἶναι σλαβικὴ καὶ σημαίνει ὠραῖος, δροσερός· πράγματι δὲ ἀπὸ τῆς ἀπέναντι πρὸς βορρᾶν βουνοσειρᾶς ἀρχίζει ὀπωσδήποτε ἡ βουλγαρίζουσα μορφή τῆς περιφερείας «τὰ Βουργαροχώρια».

Μαύρη λίμνη : μικρὰ λίμνη (τουρκ. γκιὸλ) νοτίως τοῦ Σκοποῦ καὶ εἰς ἡμιωριαίαν ἀπόστασιν, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Γένναν, Μπουναρ-Χισσάφ, Βιζύην, Λουλιέ-Μπουργᾶς κλπ. χρησιμεύουσα κυρίως διὰ τὸν κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας τοῦ θέρους δροσισμὸν τῶν βουβάλων (καὶ ποτισμὸν εἰς τὸ

παρακείμενον φρέαρ) με λασπώδες μελαψόν ὕδωρ, ἔξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ἄλλ' ἴσως καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὀλίγον νοτιώτερον ἀρχομένης περιοχῆς «τὰ *Μαυρόγεια*», ἔξ ἐπιδράσεως τοῦ πρώτου συνθετικῆς λέξεως ταύτης : *μαυρόγεια-μαύρη λίμνη*.

Κοκκινόγεια - Μαυρόγεια (τά) : τοποθεσίαι ἢ περιοχαὶ διακρινόμεναι, διὰ τὸ κόκκινο χρῶμά της ἢ πρώτη, εἰς ὠριαίαν σχεδὸν ἀπόστασιν βορείως τοῦ Σκοποῦ, κατάλληλος κυρίως δι' ἀμπέλια διὰ τὸ παχὺ καὶ μαῦρο χῶμά της, ἢ δευτέρα νοτίως τῆς πόλεως καὶ πέραν τῆς Μαύρης λίμνης, ὅπου καὶ τὰ καλλίτερα χωράφια τοῦ Σκοποῦ.

Ἄμδερη (ἀμμοδερή) : τοποθεσία βορειοανατολικῶς τοῦ Σκοποῦ, κατάσπαρτος ὑπὸ ἀμπέλων, λαβοῦσα τὸ ὄνομα καταφανῶς ἐκ τῆς ἀμμόδους συστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς περιοχῆς, παράγοντος ἐκ τῶν σιτηρῶν μόνον σχεδὸν σίκαλιν.

Ἀρμυροδιάκι (τό) : κατ' ἀνομοίωσιν ἀντὶ *Ἀρμυροράκι* : Πατάμιος, ρυαξ ἀνατολικῶς τοῦ συνοικισμοῦ εἰς ἡμίωρον ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς βατῆς ὁδοῦ πρὸς Γένναν καὶ Μπουνάρ-Χισσά. Ἰσὸν ἢ γεῦσις τοῦ νεροῦ του νὰ ἦτο ὑφάλμυρος, ἔξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ὀλίγον ἀνατολικώτερον αὐτοῦ εἶναι «τῆς Ἀλεποῦς τὸ ρυάκι» καὶ ἔτι ἀνατολικώτερον εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς πόλεως, τὸ «*Λυκορυάκι*», μετὰ πάλαι γεφύρας, χωρίζον τὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς Σκοπῆ καὶ Γέννας.

Πούρνα (ἡ) : ὄνομα περιοχῆς δυτικῶς τοῦ Σκοποῦ, εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τῆς ὥρας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Σαράντα Ἐκκλησίας. Τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μεγάλου ὁμωνύμου ρυακος, σχεδὸν ποταμοῦ, ἔχοντος καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν του τὸ σχῆμα *γούρνας* (λόγω τῆς ἐπιπέδου καὶ ἰσοπλατοῦς βαθείας κοίτης) ἦτοι μακρᾶς λεκάνης ἢ σκάφης ποτιστικῆς. Διὰ τοὺς κατοίκους Σκοποῦ ἢ τοποθεσία ὡς καὶ τὸ ὄνομα ἀπέβησαν ἱερά, ἀλλὰ καὶ μαρτυρικῶς τραγικά, ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1915, καθ' ὅσον ἐκεῖ ἀκριβῶς, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τοῦ ποταμοῦ, ἐσφάγησαν οἱ τέσσαρες ἐκ τῶν ἑξ ἔθνομαρτύρων τοῦ Σκοποῦ (Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος, Πελοπίδας Βαβατζανίδης, Ζαφείριος Ζαφειριάδης καὶ Θεόδωρος Κοκκάλας) ἀφοῦ προηγουμένως ὑπεχρεώθησαν νὰ σκάσουν τὸν κοινὸν τάφον των.

Β'

Τῆς δευτέρας κατηγορίας (αἴτια ἱστορικὰ) εἶναι τὰ ἑξῆς :

Στήν Ἀγιοῦδα (ἦτοι μικρὰ Ἀγία) : στενὴ περιοχὴ ὀφείλουσα τὸ ὄνομα εἰς τὸ ὑπάρχον ἐκεῖ ἅγισμα μετὰ προχείρου ἱεροῦ (κόγχη) ἔξωθεν τῆς πόλεως εἰς τὰ δυτικὰ τῆς συνοικίας Ἀλεμόνι, ὅπου καὶ ἐτελεῖτο ἔτησίαν πανηγυρὶς τὴν Δευτέραν τοῦ *Θωμᾶ* μετὰ ὑπαιθροῦ χοροῦ ὑπὸ τὴν σκιὰν πελωρίων δρυῶν «*σιτῆς Βαλανιές*», (τοπωνύμιον τῆς αὐτῆς περιοχῆς). Ὀλόκληρος ἢ συνοικία Ἀλεμόνι ὑπεδέχτο κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοὺς ἐκ τῶν ἄλλων

συνοικιῶν ἑορταστάς. Ἡ πανήγυρις αὕτη ἐλέγετο καὶ «*κίς πανηγυρί*» ἤτοι *κοριτσοπανήγυρις*, καθ' ὅσον εἰς τὸν χορὸν τῆς ἑορτῆς, ἐγίνετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ ἐπισημανσις τῶν κοριτσιῶν καὶ ἡ ἐκλογή αὐτῶν, ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων (ὑποψηφίων γαμβρῶν).

Ἅγι-Κυριακή : συνοικιακὴ περιοχὴ καὶ ἀγίασμα μετὰ ἑστεγασμένου ἱεροῦ (παρεκκλησίου) ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο συνοικιῶν «Κυριακὸ» καὶ «Παλατίνι» εἰς τὴν θέσιν «*Φανερωμένη*», (βλ. Ἀρχ. Θρ. τ. Ε', σ. 145). Τὴν λειτουργίαν ἐν τῷ παρεκκλησίῳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς (7 Ἰουλίου), διεδέχετο τὰς μεταμεσημβρινὰς ἰδίως ὥρας συγκέντρωσις πλήθους καὶ μάλιστα γυναικῶν.

Ἅγι-Παρασκευή : περιοχὴ καὶ ἀγίασμα μετὰ προχείρου ἱεροῦ, ἔξωθεν τῆς πόλεως καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς συνοικίας Κυριακοῦ, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς (ἀριστερᾶς) τοῦ διαρρέοντος καὶ εἰς δύο χωρίζοντος τὴν πόλιν ποταμοῦ (χειμάρρου), εἰς τὰ ριζώματα πελωρίου βράχου καὶ ὑπὸ τὰ φυλλώματα ὑπερυψήλων δένδρων, ὅπου ἐγίνετο καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν νέων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς (26 Ἰουλίου).

Παρόμοιον ἀγίασμα μετὰ τοῦ αὐτοῦ ὄνομα περιοχῆς «Ἅγι - Παρασκευή». «Στὴ γὰρ τὴν Ἅγιπαρασκευῆ») ὑπῆρχε καὶ πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Σκοποῦ, εἰς εἰκοσάλεπτον ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς τοῦ ποταμοῦ, ἑορτάζον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως «*οἱς σαράδα τῆς Λαυρῆς*» (τοῦ Πάγου).

Ἅγι-Νικόλας : Περιοχὴ ἔξω τῆς πόλεως εἰς δεκάλεπτον ἀπόστασιν πρὸς βορρᾶν, ὅπου καὶ τὸ σχετικὸν ἀγίασμα (πηγῶν) ἀγγαλιόμενον καὶ φωταγωγούμενον διὰ κηρίων κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐορτῆς (6 Δεκεμβρίου). Κάτωθεν τοῦ λόφου ὅπου ὁ Ἅγι-Νικόλας καὶ ἐκ τοῦ σπλάγχθων τοῦ ὑπ' αὐτὸν βράχου, ἐντὸς χαραδρῶδους ρυάκος, ἀναβλύζει ὁ «*Τσουρτσουρός*», πηγὴ ἐξαιρέτου καὶ ἀενάως ρέοντος ὕδατος, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἠχώδους καὶ κτυπητοῦ τρόπου καθ' ὃν χύνεται ἀφ' ὑψηλοῦ ὁ φυσικὸς κρουνοὸς τῆς πηγῆς. ὅπερ κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν λέγεται «*τσουρτσουρίζ'*» (ὀνοματοποιημένη λέξις) ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα.

Στὸν Ἅγι-Σιράτικο (Ἅγιος Εὐστράτιος ἢ Ἅγιος Στρατηγὸς ἢ Ἄρχιστράτηγος) : ὄνομα καὶ θέσις καὶ προσορισμὸς ἐκ τῶν σπανίων ποῦ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Λαογραφίας καὶ τῶν παλαιωτέρων θρησκευτῶν. Εἰς δεκαπεντάλεπτον ἀπόστασιν βορείως τῆς πόλεως, ἐντὸς λόχμης σπανιώτατα βαιτῆς καὶ ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς ξηροῦ ρυάκος, ὑπῆρχεν ὑποτυπῶδες ἱερὸν μετὰ μεγάλης πλακὸς ἐκ γρανίτου λίθου, ἐν σχήματι βωμοῦ, ὅπου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Ταξιαρχῶν (8 Νόεμβριου) ἀπὸ βαθέος ὄρθρου ἢ καὶ ἀφ' ἐσπέρας προσήρχοντο οἱ γέροντες καὶ αἱ γυναῖκες, ἐκ τῶν πλέον ἀμαθεστέων τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν Σκοποῦ (παγανισμὸς), φέροντες ἕκαστος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν «*πεινὸ*» του (πειτεινόν), διὰ νὰ τὸν σφάξῃ ἐκεῖ ὁ ἐν εἶδει ἱεροφάντου προκαθωρισμένος καὶ κοινῶς ὑπὸ τῶν παγανιστῶν ἀνεγνωρισμέ-

νος γέρων (ἐκ τῆς προνομιοῦχου ἐπὶ τούτῳ συνοικίας «Ἀλεμόνι» εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήγετο καὶ τὸ ἱερὸν) ὑπὸ τὸ φῶς ἀνημμένων κηρίων ἄνω καὶ κάτω τοῦ βωμοῦ, συνοδεύων τὴν πρᾶξιν καὶ μετὰ τῶν σχετικῶν συμβολικῶν κινήσεων καὶ ἀκαταλήπτων ψιθυρισμῶν (πομπυσομοί). Ὁ προνομιοῦχος γέρων ἦτο τρόπον τινὰ ἰσόβιος, καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα τῆς ἑορτῆς παρέμενε ἐκεῖ ἀγρυπνῶν ἐν διαρκεῖ ἀσχολίᾳ ἀνάμματος καὶ σβυσίματος τῶν κεριῶν, τὰ ὁποῖα προσεκόμιζον οἱ πιστοὶ τῆς μυσσεως. Ὁ θύτης ὡς λειτουργικὰ ἐλάμβανεν αὐτοδικαίως τὰς κεφαλὰς τῶν σφαζομένων πετεινῶν. Ἄγνωστον εἶναι ἐὰν μετέβη ποτὲ ἐκεῖ ἱερεὺς πρὸς ἱεροουργίαν.

Σημ. Περιττὸν νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ὅλη πρᾶξις ὑπενθυμίζει τὸ τοῦ Σωκράτους : «*θύσατε Ἀσκληπιῶ ἀλεκτρούνα*». (Πλάτων, Φαίδ.)

Στῆ Θεοῦ τὸ πανηγύρι : περιοχὴ βορειοανατολικῶς καὶ εἰς ἡμίωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Σκοποῦ, ἐπὶ μικροῦ ὄροπέδιου, εἰς θέσιν περιόπτου, ὀπόθεν ὡς ὄραμα ἐκτείνεται πρὸς νότον ὁ ἀπέραντος κάμπος, πρὸς Λουλέ — Μπουργὰς καὶ Ραιδεστόν. Ἐλέγετο καὶ τουρκιστὶ «*πανηγύρι-τεπέ*» ἦτοι λόφος πανηγύρεως. Εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἱερῶν ὑψώματος ὑπῆρχε λιθόκτιστος ὁμοίωμα ἱεροῦ καὶ παλαιότερον ἱεῖος καὶ ἀγίασμα, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ πανηγυρίς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, «*στὴ ὁλὴ τῆς Πασκαλιάς*». Ἡ προτίμησις τῆς ἑορτῆς τοῦ Θωμᾶ, ὡς καὶ τὸ ἄνομα, προῆλθαν ἀσφαλῶς ἐκ συμ-

φρημῶν τῶν δύο ὁμοίων λέξεων θεῶν Θωμάς. Ἡ ἰδρυτικὴ τοῦ ἀγιάσματος παράδοσις εἶναι ἐκ τῶν ποικιλοπρόσμων καὶ τῶν πλέον συγκινητικῶν, φαίνεται δὲ ὅτι σχετίζεται μὲ τὴν πρώτην καὶ παλαιωτάτην οἰκίαν τοῦ πρώτου Σκοποῦ. Πρὶν, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, προσῆλθε κατὰ τὴν ἑορταστικὴν τελετὴν «*τὸ λαφάκι*» (ἐλαφος), σταλμένον ἀπὸ τὸν θεόν, θέλοντα νὰ δείξῃ τὴν πρὸς τοὺς κατοίκους εὐνοϊάν του. Ἄλλ' αὐτοὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ οἴνου, ἀλαλάζοντες καὶ κορυβαντιῶντες, ἔσφαξαν τὸ λάφι καὶ ἐνώχηθησαν ἐπ' αὐτοῦ. Ἐκτοτε ἐνέσκηψεν ἡ κατάρα τοῦ θεοῦ καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀφορία καὶ παντοειδῆς ἔλλειψις ἀγαθῶν ἐμάστιζε τὴν πόλιν. Ἡ πανηγυρίς ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν πενθούτων κατοίκων πρὸς ἔξενεμισμὸν τοῦ θεοῦ, καὶ μόνον μετὰ πολλὰ ἔτη ἐπανήρχισε καὶ πάλιν, διὰ νὰ συμβῆ ὅμως καὶ πάλιν κατὰ παράδοξον τρόπον παρόμοιον γεγονὸς καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀκριβῶς θέσεως. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1895 ὁμάς κυνηγῶν ἐκ Σκοποῦ, ἐπιστρέφουσα ἐκ μακροῦ ἄλλ' ἀγόνου κυνηγίου ἐσκότωσε «*τὴ λαφίρα*» ἡ ὁποία παραπλανηθεῖσα ἐκ τῶν χιόνων συνανέμιχθη μετὰ τῆς ἀγέλης τοῦ χωρίου (κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἐκ τῆς βοσκῆς) συνοδευομένη καὶ μὲ τὸ μικρὸ «*λαφάκι*» τῆς, ἔτοιμη νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν ἄλλων ζώων εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τὸ μὲν λαφάκι (ὁ νεβρὸς) ἀφοῦ περιετριγύρισε κλαυθμηρίζον περὶ τὸ ἐγκαταλειμμένον ἱερὸν ἐχάθη πρὸς τὰ βουνά, οἱ δὲ κυνηγοὶ μετὰ τοῦ οἰκτροῦ θηράματος ἔφθασαν ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς, διὰ νὰ στρέψουν ὅμως μετ' ὀλίγον ὡς μαινόμενοι τὰ ὄπλα ἐναντίον ἀλλήλων ἕνεκα σφο-

δραῖς φιλονικείας περὶ τὴν διανομήν· «*τοὺς βρῆκε ἢ ἀμαρτία*». Ἐκτοτε ἰσχυροποιήθη καὶ πάλιν ἢ ἀμαυρωθεῖσα παλαιὰ παράδοσις καὶ ἐπροφητεύθησαν ὑπὸ τῶν γεροντοτέρων ἀπαίσια μηνύματα διὰ τὴν μελλοντικὴν τύχην τοῦ Σκοποῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐκτὸς τῶν ἄλλων χαρακτηριστικῶν του γραμμῶν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς κλασσικὸν παράδειγμα ἀναξωογονήσεως παλαιωθείσης παραδόσεως, ὡς καὶ στερεοποιήσεως ὑπαρχουσῶν προλήψεων εἰς βαθμὸν πίστεως σχεδὸν θρησκευτικῆς.

Στὸν Ἁγιολιᾶ (Ἅγιος Ἡλίας) : περιοχή καὶ δάσος πυκνὸν ἐκ παναρχαίων δρυῶν καὶ ὄξυων, ἐκτάσεως χιλίων περίπου στρεμμάτων, ἄλλος πραγματικόν, καθωσιωμένον εἰς τὸν προφήτην Ἡλίαν (τὸν κατ' ἐξοχὴν προστάτην τῆς κτηνοτροφίας) τοῦ ὁποίου μικρὸς ναῖσκος (ἐστεγασμένον ἱερόν), ὑπῆρχεν εἰς τὸ μᾶλλον σύνδενδρον μέρος τοῦ ἄλλους. Ἄπειχεν ἐκ τῆς πόλεως περὶ τὴν μίαν ὥραν πρὸς βορρᾶν ἐπὶ ὄλον ἐψομένης ἐδαφικῆς στάθμης, ὥστε νὰ γίνεται καταφανὴς ὁ μελανὸς ὄγκος του, ἐξ ἀποστάσεως πολλῶν ὠρῶν μέχρι Λουλέ - Μπουργάζ καὶ τῆς πεδιάδος πρὸς Ραιδεστόν, χάριμα καὶ παρηγορία τῶν ξενιτευμένων Σκοπιανῶν ἐπιτελούμενων ἐκ νότου εἰς τὴν γενέτειραν. Ἐκεῖ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πανηγύρεως (20 Ἰουλίου) ἐσφάζοντο διὰ νυκτὸς τὰ «*κουρμπάνια*» ἤτοι *βουβαλοῦσι* καὶ *αἰγῶν*, μετὰ προηγουμένην εὐχὴν τοῦ ἱερέως, καὶ ἐβράζοντο ἐπιτόσιος ἐντὸς πελωρίων λεβήτων (καζάνια) ἀνάκτα μετὰ *αἰληγοῦσι* (τρονθοῦσι) καὶ ἄλλοις παταίοι διὰ τὴν διατήρησιν εἰς τοὺς πανηγυριστὰς ὡς καὶ τὸς ἐν τῇ πόλει φυλάκας οὐκογενεῖας μετὰ τὴν ἐκ τῆς πανηγύρεως ἐπιστροφὴν.

Στὸν Ἁγι-Θόδωρο : δάσος καὶ περιοχή περὶ τὴν ὥραν βορειοδυτικῶς τῆς προηγουμένης, εἰς βαθεῖαν χαράδρην καὶ πλαγίαν — κατέναντι τοῦ «Πεταλοῦδι» καὶ εἰς δίωρον περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Σκοποῦ — ὅπου καὶ ἐστεγασμένον ἱερόν μετὰ πλουσίον ἀγιάσματος. Ἐκεῖ ἐτελεῖτο λαμπρὰ πανηγύριον, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου) μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν. Ἐπωνομάζετο καὶ «*Κανλῆ πανηγυρὶ*» ἤτοι πανηγύρις αἵματος (αἱματηρὸ πανηγύρι), διότι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἐγένετο κατὰ κανόνα καὶ αἱματοχυσία, λόγῳ ἐξάψεως ἐκ τῆς ὑπερμέτρου οἰνοποσίας τῶν ἐορταστῶν. Ἡ αἱματοχυσία ἐδικαιολογεῖτο, λέγουν, ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἢ πολεμικῆς ιδιότητος τοῦ πανηγυριζομένου ἁγίου (Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου). Κατὰ τὴν πανηγύριν αὐτὴν ἐπεδεικνύοντο καὶ οἱ ὠραιότεροι ἵπποι μετὰ τῶν ἱκανοτέρων ἀναβατῶν, ἀμιλλωμένων κατὰ τὴν πομπώδη ἐπιστροφὴν εἰς ἐμφάνισιν καὶ ταχύτητα.

Στὸ Λαργάνκι : Τοποθεσία ἀνατολικῶς τοῦ Σκοποῦ, εἰς ὠραιάν ἀπόστασιν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης εἰς Γένναν, μετὰ φρέατος ἀστειρευτοῦ καὶ μεγάλης ἀρχαίας λεκάνης (λάργνακος) ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖ ἐποτίζοντο κατὰ πυκνὰς μάζας τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἄλλα γεωργικὰ ζῶα τῆς περιοχῆς. Πα-

λαιότερον ἦτο φερώνυμος συνοικισμὸς μεταναστεύσας εἰς Σκοπὸν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1750) λόγῳ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν. Μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἐσώζοντο ἀκόμη ἀρκετὰ ἐρείπια οἰκιῶν καὶ ἄλλα δείγματα τοῦ παλαιότερου συνοικισμοῦ. (Βλ. καὶ Θρακ. Ἄρχ. τόμ. Ε', σελ. 265).

Ἡ Ἁγι-Σωτήρω (ἐκ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ) : ἡ τὸ *Κάστρου* ἢ ὁ *Καλές* (τουρκ. λέξις σημαίνουσα τείχος). Ἁγίασμα ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ (6 Ἀύγ.) ἐντὸς ρωμανικῆς παραποταμίου τοποθεσίας δεσποζομένης ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τοῦ *Κάστρου*, ἐρειπωμένου βυζαντινοῦ φρουρίου ἐπὶ πελωρίου βράχου, παρουσιάζοντος πρὸς νότον κἀθետον τομὴν ὕψους ὑπὲρ τὰ 150 μέτρα καὶ φαινομένου ἐξ ἀποστάσεως ὥρων ὡς γιγαντιαῖος μονόλιθος τὸ δέος ἐμπνέων. Τὸ ὄλον φρουριακὸν συγκρότημα περιλαμβάνει τρία ἐπάλληλα διαζώματα μὲ κέντρον καὶ κορύφωμα τὸν μονώδη βράχον, ὑποκάτω τοῦ ὁποίου ὑπάρχει, ἐκ τῆς βορειοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ μεσαίου διαζώματος, βαθὺ σπήλαιον (σπηλιὰ καὶ κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν *σπλοῦχα*), ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν εὐρίσκεται ὁ κεκρυμμένος εἰς τὰ σπλάχνα τοῦ βράχου ἐντὸς μεγάλου λέβητος βασιλικῆς «*madragoua*» (ἡ), φρουρούμενος ἀγρύπνως «*ἀπὸ τὸ σιαιχέο*». Ἡ θεὰ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου ἀπολήγοντος πρὸς τὸ ἀνατολ. πρὸς ἀποτόμῳ εἰς βαθεῖαν φάραγγα, εἶναι ἀφαντάστως μεγαλοπρεπῆς, ὁ δὲ συνοικισμὸς τοῦ Σκοποῦ καίτοι ἀπέχει πλέον τῆς ὥρας πρὸς νότον, λόγῳ τῆς πάλαι χερσονήσου στάθμης τοῦ φαίνεται ἐκείθεν ὡς νῦν συμπέσεται εἰς τοὺς ἰσθμὸς τοῦ βράχου, ἐπιπλέοντος τὰ καὶ αὐτόν. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς σχηματιζομένης ἐκ τοῦ ρεύματος κοιλάδος τῆς Ἁγι-Σωτήρος, ὡς καὶ ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κάτω διαζώματος τοῦ φρουρίου ὑπῆρχαν μέχρι τοῦ 1922 τὰ πολλὰ ἐρείπια σπιτιῶν, ἐκ τοῦ παλαιοῦ συνοικισμοῦ τοῦ «*Κάστρου*» μεταναστεύσαντες πρὸ δύο αἰῶνων εἰς Σκοπὸν, ὡς μαρτυροῦν πλείστα, ἐκεῖθεν ἀποδεδειγμένως προερχόμενα καὶ σωζόμενα εἰσὶ ἐν Σκοπῷ οικογενειακὰ ἐπίθετα : οἱ Καστρινοί, οἱ Λασκαρηῆδες, οἱ Δούκαδες κ. ἄ. Ἐκ τῶν πηγῶν τῆς Ἁγι-Σωτήρος σχηματίζεται ὁ ἕτερος τῶν δύο μεγάλων βραχιόνων οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς συνενώσεώς των νοτιώτερον σχηματίζουν τὸν ποταμὸν Σκοποῦ· ὁ δεύτερος σπουδαῖος βραχίων σχηματίζεται εἰς τὴν «*Χούνη*».

Στὸ Τζερεμετό : ἦτοι στὴν *Κακοιοπιὰ* (ἐκ τῆς τουρκ. λέξεως *τζερεμέ* = ζημία, πρόστιμον, καὶ μεταφορ. κακὴ θέσις ἢ ἐπιχείρησις). Περιοχὴ πρὸς τὰ ἀνατολικά τοῦ Σκοποῦ εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τῆς ὥρας, καὶ εἰς τὸ τέρμα σχεδὸν τῶν πρὸς ἐκεῖ ἀμπελιῶν, ὀνομασθεῖσα οὕτω λόγῳ προφανῶς τοῦ κακοῦ ἐδάφους, πετρώδους καὶ ἀνωμάλου, ἀκαταλλήλου πρὸς ἀγορὰν ἢ ἐκμετάλλευσιν. Ὀλίγον ἀνατολικώτερον τοῦ Τζερεμετοῦ ἦτο ἡ θέσις «*Βατσουνιές*» ἦτοι πληθώρα βάτων.

Στις Ἀνεμόμυλοι ἢ Ἀνεμόμολοι : ἦτοι στοὺς Ἀνεμομύλους, οἱ ὁποῖοι δύο τὸν ἀριθμὸν καὶ ἐπὶ ἐξεχούσης θέσεως, ἔδωσαν τὸ ὄνομα εἰς τὴν γείτονα

περιοχήν, ὀλίγον ἔξω τῆς πόλεως πρὸς τὰ νοτιοανατολικά (συνοικία Παλατίνι)· λόγῳ τοῦ μεγάλου ὄγκου των καὶ τοῦ ὑψωμένου ἐδάφους ἦσαν ὄρατοὶ καὶ ἐκ τῶν πέριξ γειτονικῶν χωρίων. Ἐκεῖ «στὶς Ἄνεμόμυλοι» ἐστάθμευε καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ληνῶν (φορητῶν στερονοειδῶν ξυλίνων δοχείων, κινουμένων ἐπὶ στιβαρῶν ἀμαξῶν, περιεκτικότητος 1000—1500 ἑκάδων, πρὸς μεταφορὰν τῶν σταφυλῶν) κατὰ τὸν μῆνα τοῦ τρυγητοῦ (*Οκτώβριος τοῦ νέου ἡμερολ.). διὰ τὰ καταμετρηθῆ διὰ κυβισμοῦ τοῦ ληνοῦ τὸ ποσὸν τῶν σταφυλῶν πρὸς ἀνάλογον ἐπὶ τόπου εἴσπραξιν τοῦ φόρου, δεκάτης τῶν σταφυλῶν, εἰς χρῆμα (τὰ λεγόμενα «σταφυλιάμια») ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τούτῳ στήσαντος τὸ «*τσανιῆρι του*» ἦτοι τὴν σκηνὴν του, τοῦρκου δεκατιστοῦ ἢ «*σούμπαση*». Παλαιότερον ἐπῆρχε καὶ ἄλλος Ἄνεμόμυλος εἰς τὴν βορινὴν ἄκρην τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς τῆς πόλεως (δυτικῆς) ἐν τῇ περιοχῇ τῆς συνοικίας Ἄλεμόνι (ιδιοκτησία Κωσταντῆ Κωτσόγλου), ὃ ὁποῖος ἐξηφανίσθη ἀπὸ σαράντα καὶ πλέον ἐτῶν, παρέμεινε ὄμως τὸ ὄνομα ὡς τοπωνυμικὸν τῆς περιοχῆς: «*Στὸν παλιὸ τὸν Ἄνεμόμυλο*».

Στὴ Φανερωμένη : ἀναπεπταμένη τοποθεσία, ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ Σκοποῦ καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς πόλεως, χωρίζουσα αὐτὴν (τὴν ἀνατολ. πλευρὰν) εἰς τὰς δύο συνοικίας «*Κυριακὸ*» καὶ «*Παλατίνι*» διὰ χειμαρρῶδους ρύακος *λευρυμένων* διὰ γεφυρᾶς πλησίον τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Ἐκεῖ καὶ τὰ «*ταυροκόλλημα*» καὶ «*ταυρικά λήμια*» (βιημῶνα, μνημῆματα). Κατὰ τὴν παρῶσιν ὀνομασίην *Φανερωμένη* ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐκεῖ ἐφανερώνετο σῆφος καὶ ὕλη· ὁ διχορρόμος ὁδοιπόρος ἀφοῦ διέσχισε τὸ πυκνὸν καὶ χαραδρῶδες ἄσπερον τοῦ ὁποίου ἐκαλύπτετο ἄλλοτε ὀλόκληρος ἡ περιοχή, ἐνδιαίτημα ληστῶν, πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ὁποίων ἦτο, λέγουσιν, κτισμένη *σκοπιὰ* (βίγλα, καρασῦλι) ἐξ οὗ κατόπιν καὶ τὸ ὄνομα Σκοπὸς (βλ. καὶ Ἀρχ. Θρακ. Τόμ. Ε' σελ. 265-266). Λείψανα τῆς παλαιᾶς ταύτης καταστάσεως ἦσαν τὰ κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ πλησίον τῶν γεφυριῶν, πελώρια καὶ πανάρχαια δένδρα «*τὰ καραγάσια*» (ἦτοι πελέαι, 7 ἢ 8 τὸν ἀριθμὸν) ἀριθμοῦντα βίον τριακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν.

Αἱ διὰ τῆς Φανερωμένης χωριζόμεναι δύο συνοικίαι «*Περαϊκῆς*» «*Κυριακὸ*» καὶ «*Παλατίνι*» εἶχαν κατέναντί των τὰς ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ (ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς) ἀντιζήλους των συνοικίας, τὸ *Σακιζλή* (ἔθρον ἢ Ἐκκλησία, τὰ σχολεῖα, ἢ ἀγορὰ κλπ.) καὶ τὸ Ἄλεμόνι· χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ἀντιζηλίας των αὐτῆς ἦτο καὶ τὸ ἐξῆς λαϊκὸν δίστιχον :

Στὸ Κυριακὸ οἱ ὄμορφες, στὸ Παλατίν' οἱ ἄσπρες...

Στὸ Σακιζλή καὶ τ' Ἄλεμόν' γαρούφαλλα μὲ γλάστρες.

Στὸν Ἀρχιουλά : θέσις ἐν τῇ εὐρύτερῃ περιοχῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς ἡμίωρον ἀπὸ τοῦ ναοῦ αὐτῆς ἀπόστασιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὀπισθεν τῆς πρώτης ἀπὸ τοῦ Σκοποῦ βουνοσειρᾶς τῶν διακλαδώσεων τοῦ Μικροῦ Αἴμου (βου-

νά τῆς Στράντζας). Τὸ ὄνομα τὸ ἔλαβε προφανῶς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐκεῖ ἐρειπίων ἀψιδωτῆς καμάρας (arcus λατιν. = τόξον ἀψίς) παρὰ τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει καὶ πηγὴ ἀφθόνου καὶ ἐκλεκτοῦ ὕδατος. Τὸ ὕδωρ τοῦτο «τῆ Ἀρχολᾶ τὸ νερὸ» προωρῖζετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ τὴν ὑδρευσιν τοῦ ἐκ λειψυδρίας πάσχοντος παλαιοῦ Σκοποῦ, ματαιωθεῖσαν ὁμως, λόγῳ τοῦ ἀποτόμου ἐκτοπισμοῦ (Ὁκτώβρ. 1922).

Τὸ Καλογερκὸ ἢ τὰ Καλογερκά : περιοχὴ ἀμπελιῶν, κατὰ μῆκος τοῦ ἐτέρου τῶν πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως βραχιόνων τοῦ χειμάρρου Σκοποῦ, εἰς ἡμίωρον ἀπόστασιν. Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ ἦτο ἀρχικῶς ἰδιοκτησία, τοῦ ἐν Σκοπῷ μετοχίου τῆς μονῆς Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁπόθεν πρὸ 80 περιῖπου ἐτῶν ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ μετετρέπη εἰς ὠραίας ἀμπελοφυτείας. Ἐκεῖθεν τὸ ὄνομα *Καλογερικά* ἦτοι τῶν καλογήρων.

Νουβάρ-μαγα : (κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ τουρκ. «στὸ περιτοιχισμένο ἀμπέλι») εἰς εἰκοσάλεπτον ἀπόστασιν δυτικῶς τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς βορειοτέρας τῶν ὁδῶν πρὸς Σαρ. Ἐκκλησίας, ἐκτάσεως 7-8 δεκαδικῶν στρεμμάτων. Ἦτο ἰδιοκτησία τῆς οἰκογενείας Κωνσταντοπούλου, λόγῳ δὲ τῆς ἐκτριῶν πλευρῶν περιτοιχισεὸς του, ὡς ἐξαιρετικοῦ γεγονότος, ἔδωκε τὸ ὄνομα καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν γείτονα περιοχὴν.

Στὸ Πρωτογόνατο : τοποθεσία εἰς δεκάτεν ἀλεπτον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως Σκοποῦ κατὰ τὸ Ἁλεμόνι, ἡμεῖς βορειοανατολικῶς, θεωρουμένη φησὶ ἀπὸ τῆς πόλεως ἡμεῖς βορειοανατολικῶς καὶ φυσικολογικῶς, ὡς καθορισμένη εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (24 Ἰουνίου). Ἐκεῖ εἰς παλαιότερους χρόνους ἐσύχναζον ἀπὸ τῆς παραμονῆς αἱ κόραι τῆς συνοικίας «Ἁλεμόνι» διὰ νὰ προμηθευθοῦν τὸ ἀπαραίτητα «λουλούδια», διὰ τὰ ριζικάρια τῆς καθιερωμένης ἡμέρας (κλήδνας) καὶ νὰ παραστοῦν κατόπιν εἰς τὶς «μουμποῦνες» (φωτιῆς τ' Ἁγιαννοῦ) μετὰ τὰς ὁποίας ἐλαμποκοποῦσε μέχρι καὶ πέραν τοῦ μεσονυκτίου ὀλόκληρος ὁ Σκοπός. Ἄγνωστον ἐπακριβῶς πόθεν ἢ προέλευσις τοῦ ὀνόματος· τὸ πιθανώτερον ὁμως εἶναι ὅτι ἡ λέξις *πρωτογόνατο* ἔχει σχέσιν μετὰ τὴν φυσικὴν χρονικὴν (ἡμερολογιακὴν) ὑπόστασιν τῆς ἡμέρας τοῦ εορτασμοῦ, ὡς ἡμέρας ἐνάρεξως τοῦ θερισμοῦ «πέφτει τὸ πρῶτο δεμάτ'».

Στὰ Παιδόπλα : τοποθεσία καὶ περιοχὴ πρὸς τὰ βορειοανατολικά τοῦ Σκοποῦ, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας περιῖπου ὥρας, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγορῆς εἰς Σκεπαστὸν καὶ Σαμάκοβον (Σαμακόβι), λεγομένη ἄλλως καὶ «τὰ δύο ἀδέρφια». Τοῦτο λόγῳ τῆς δυνάδος τῶν πετρῶν (μεταξὺ πλείστων ἄλλων), αἱ ὁποῖαι ὅμοιαι καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ἰσοῦψεῖς, ὁρθοῦνται πλησίον καὶ ἐναντι ἀλλήλων, δίκην ἡγαπημένων καὶ κατ' ἰδίαν συνομιλούντων ἀδελφῶν.

Πέραν τῆς τοποθεσίας ταύτης καὶ ὀλονὲν ἀνατολικώτερον, εἰς τριῶρον περιῖπου ἀπὸ τοῦ Σκοποῦ ἀπόστασιν καὶ ἔξω τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ περιοχῆς, πλησίον τοῦ τουρκικοῦ χωρίου «Βαγιά» (ἢ τουρκ. Ἐβρὲν) καὶ ἐντεῦθεν

τοῦ Σκεπαστοῦ, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὁποίου καὶ ὑπήγετο, εὐρίσκεται τὸ *Μελισσοπέτρι* ἢ *Μελ'σοπέτρι*. Ἡ ὀνομασία ὀφείλεται ἴσως εἰς τὸν περιεργὸν πῶς ἐδαφολογικὸν σχηματισμὸν σωροῦ ἐξεχόντων πετρωμάτων, ἥτοι χθαμαλῶν κωνοειδῶν βράχων ἐπὶ ἐδάφους ἐλαφρῶς ἐπικλινούσας πρὸς ἀνατολὰς καὶ περιόπτου, ὅπου τὰ κενὰ ἐνίων ἐκ τῶν βράχων θὰ ἐχρησίμευον, φαίνεται, καὶ ὡς πλούσιον ἐνδιαίτημα μελισσῶν. Τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐκ τῆς εἰκότος τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει μακρόθεν τὸ σύνολον τῶν συσσωρευμένων αὐτῶν μικρῶν βράχων, ὡς ἄθροισμα κυφελῶν ἐκ πέτρας, λόγῳ τῆς πυκνότητος αὐτῶν καὶ τοῦ κωνοειδοῦς τῶν σχήματος ἥτοι *πέτρινα μελισσοκόφρινα*. Ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ ὑποτυπῶδες ἱερὸν—καθωσιωμένον εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, —πλησίον τοῦ ὁποίου ἐγένετο τὸ λεγόμενον «*τάφιασμα*» κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπετείου ἐορτῆς (8 Μαΐου). Ἦτο δὲ τὸ *τάφιασμα* (καὶ ρῆμ. *ταφιάζω* «*πῆγε καὶ ταφιάσκε σὶ τὸ Μελ'σοπέτρι*») ἢ ἐντὸς πελυρακτωμένου τάφου ἐπὶ ὥρας ἐστεγασμένη παραμονὴ τοῦ ἀσθενοῦς, ἰδίως τοῦ πάσχοντος ἐκ χρονίων ρευματισμῶν, γυμνοῦ, μέχρις ἀναισθησίας ἐκ τοῦ ἰδρώτος καὶ τῆς ἐξαντλήσεως καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν νύκτα, κατόπιν δέ, μετὰ τὴν προχωρημένην ἀνοδὸν τοῦ ἡλίου, ἐπιμελής ἐκ μέρους τῶν οἰκείων πρεσβυτέρων αὐτοῦ, σχεδὸν ἡμιθανοῦς, ἐντὸς μαλακῶν γοννωμάτων (σισσύραι) καὶ ἀρτηρίων μαλίνων κλινοσκεπασμάτων κούβερας) μετὰ πλήρους ἀνακτήσεως τῶν αἰσθησῶν μεθ' ἧς ἀποκομιδῆς ἐπιμάχης (βουδύμαξ) τοῦ οὗτου πρεσβυτέρου ἀσθενοῦς εἰς τὰ ἴδια ὑπὸ τὰς καυστικὰς ἀκτίνιας τοῦ ἡλίου περὶ τὴν μεσημέριον τῆς ἡμέρας τῆς ἐορτῆς. Ταῦτα πάντα, ἐννοεῖται, ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ μετὰ τὴν χάριν τοῦ πανηγυριζομένου Ἁγίου. Ἦτο δηλαδὴ ἐν εἶδος *Ἰσκληπιείου*, ὅπου ἡ φυσιοθεραπεία προσφερομένη ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς θείας χάριτος, προσεῖλκε τὰ πλήθη τῶν πιστῶν εἰς μεγαλειώδη ἐορταστικὴν καὶ θεραπευτικὴν συγκέντρωσιν ἐξ ὅλων τῶν περιχώρων «*Σὶ τὸ παρεγῶρ' τὸ Μελ'σοπέτρι*».

Ἐπίσης ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ ἡ «*λάσπη*», παχὺ στρωμα ὑδαροῦς ἰλύος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐβύθιζεν ἐπὶ ὥρας ὁ ἀσθενῶν τὸ πάσχον μέλος τοῦ σώματός του. Πλήρης θεραπευτικὴ.

Γ'.

Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν (ἀτομικὴ ἱστορία) ἀνήκουν περίπου τὰ ἑξῆς: *Τῆ Βρανᾶ τὸ πηγᾶδ'*: φρέαρ παμπάλαιον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὰ «*Κεραμιδαριά*» εἰς ἡμίωρον ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν, ἐν μέσῳ ἀμπελώνων καὶ οὐχὶ μακρὰν τῶν μεγάλων τύμβων (τούβες). Δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν Βρανάδων τοῦ Βυζαντίου (ΙΑ' αἰ. καὶ ἑξῆς).

Τῆ Μαγλαβιτὸ πηγᾶδ': φρέαρ ἐπίσης παλαιόν, εἰς ἀρκητὴν ἀπόστασιν βορειότερον τοῦ προηγουμένου, ἐν μέσῳ χλοερᾶς ἐκτάσεως, μετὰ γλυκύτατον καὶ διανυγέστατον ὕδωρ. Ἔδωκεν εἰς ὅλην τὴν πλησίον περιοχὴν τὸ ὄνομα του, ὀφειλόμενον ἴσως καὶ αὐτὸ εἰς ἱστορικὴν βυζαντινὴν οἰκογένειαν

τῶν τελευταίων αἰώνων. Μαγκλαβίται, ὡς γνωστόν, ἐν Βυζαντίῳ ἐλέγοντο οἱ αὐτοκρατορικοὶ εὐταξίαι ἢ σωματοφύλακες, οἱ κρατοῦντες σιδηρᾶς βακτηρίας, τὰ λεγόμενα *μαγκλάβια*, καὶ διανοίγοντες τὴν ὁδὸν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ αὐτοκράτορος.

Τῆ Σωφρονίου τὸ πηγὰδ' : ἡ σημαντικότερα πηγή ὑδρεύσεως τοῦ παλαιοῦ Σκοποῦ, φρέαρ ἀνορυχθὲν περὶ τὸ 1878 ὑπὸ τοῦ Ἱεροδιακόνου Σωφρονίου, ἐξ Ἡλιουπόλεως τῆς Μ. Ἀσίας διδασκάλου, (τῷ 1857—8 διήυθνε τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν Σκοποῦ καὶ πρακτικοῦ ἱατροῦ, ζήσαντος καὶ ἀποθανόντος (1880) ἐν Σκοπῷ, ὅπου λόγῳ τῶν ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν πολλαπλῶν ἔργων του ἀπέβη πρόσωπον ἱστορικὸν καὶ ἀφήκεν ὄνομα ἐσαεὶ εὐλογητόν. Ἐκ τοῦ φρέατος τούτου ἀπέχοντος δεκάλεπτον ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸς βορρᾶν ὑδρεύοντο κατὰ τοὺς θερινοὺς ἰδίως μῆνας τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τοῦ πληθυσμοῦ ἦτοι περὶ τὰς 2500 ψυχῶν (πόσιμον ὕδωρ ἐξαιρέτου γευστικότητος). Ἐλέγετο καὶ «τὸ καινούργιο τὸ πηγὰδ'».

Τὴν αὐτὴν περίου ὑπηρεσίαν προσέφερον καὶ δύο ἢ τρία ἄλλα φρέατα, ὡς «*Τῆ Γιαννάκ' τὰ πηγὰδια*» (συνάμα καὶ ὄνομα περιοχῆς ὃ δὲ πληθυντικὸς διότι ὑπῆρχε καὶ δεύτερον φρέαρ πλησίον ἀπεξηραμένο), εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς πόλεως, τὸ ἀνατολικόν, ἐν τῇ συνορίᾳ *Κασιανό*, καὶ «*τῆ Λιαλιού' τὸ πηγὰδ'*» (εἰς τριακοσίων περίου μέτρον ἀποστάσιν νοτιώτερον τοῦ πρώτου) τοῖ ὁποῖον πρὸ ὕδατος ἐχρησίμευε πρὸς τὸ δῶκεν τὸ ποτισμα τῶν ἔσθων κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐκ τῆς ἀγέλης (ἀγελῶν ἐκ τῆς ἡμερησίας βοσκῆς). Ἐπίσης δευτερεύοντα φρέατα, δηλωτικὰ συγχρόνως καὶ στενωτέρων περιοχῶν : «*τὸ Χασανιό*», «*τῆ Χασιριζή*», «*τῆς Κωσταίνας τὸ πηγὰδ'*», «*τῆ Ντίνουλου τὸ πηγὰδ'*» (ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν κατασκευαστῶν τῶν ἢ τῶν δαπανησάντων διὰ τὴν ἀνόρυξιν), «*τῆ Γκαγκάτς*» «*τὸ Σχιστοπήγαδο*» ἢ «*Σκιστοπούγαδο*», λόγῳ τοῦ σχιστοῦ στομίου του (ὃ πηγαδόχειλος) «*τὸ Κουτλοπήγαδο*» ἦτοι κουτλὸ πηγὰδι (κουτλὸς ἢ κουτουλός, ὃ μὲ σπασμένο στόμιον ἢ χεροῦλι λ. χ. *κουτλὸ ἀγγεῖο* ἐντεῦθεν καὶ *κουτούλικος*—ἄνευ καλύμματος, ἀσκεπής) ἢ *Μιζίτσα*, ἢ *Μπανέσσα* (ἀμφότερα πλησίον τῆς Γούρνας) καὶ ἄλλα. Πρὸς τούτοις δὲ τὸ «*Βαροῦλι*» ἐντὸς τῆς πόλεως παρὰ τὴν κάτω γέφυραν, «*στο κάτ' τὸ γεφύρ'*» (τὸ νοτιώτερον καὶ στερεώτερον ἐκ τῶν τριῶν τοῦ ποταμοῦ), ἐκ τοῦ νεροῦ τοῦ ὁποῖου ὁποῖος ξένος ἀνύπανδρος ἔπινε, δὲν ἠμποροῦσε πλέον νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν Σκοπόν' ἐντεῦθεν καὶ ἡ φράσις : «ἦπιε νερὸ 'πὲ τὸ Βαροῦλ'», λεγομένη ἐπὶ ξένων πού *ἔρωτοχτυπημένοι* μὲ τὰ κορίτσια τοῦ Σκοποῦ ἔμενον καὶ ἀποκαθίσταντο ἐκεῖ διὰ παντός.

Τὸ Λέκα τσεσμεσί : ὃ τσεσμέζ (τουρκ.) ἦτοι ἡ κρήνη τοῦ Λέκα, ὁπόθεν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ὅλης περιοχῆς, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ ὠραίου δάσους ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔρρεεν ἀφθόνως ἡ πηγή ἐκ διπλῶν κρουνῶν, σχηματίζουσα ποτάμιον. Ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς πόλεως διάστημα ὄρας πρὸς βορρᾶν, καὶ ἐκεῖ ἐγένετο ἡ πανηγυρικὴ μέχρι νυκτὸς σταύθμισις τῶν ἐκ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπιστρεφόντων

ἐορταστῶν κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς πανηγύρεως. Ὁ «Λέκας» (Ἀλέξανδρος ὁ δαπανήσας διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κρήνης, φαίνεται ὅτι ἦτο παλαιότατος προὔχων τοῦ Σκοποῦ καὶ πλούσιος, τοῦ ὁποῦ ἡ γενναιοδωρία δὲν περιορίσθη μόνον εἰς κατασκευὴν κρηνῶν, ἀλλ' ἐξεδηλώθη καὶ εἰς ἄλλα ἐπίπεδα, ὡς μαρτυρεῖ παλαιὸν λαϊκὸν χορευτικὸν ἄσμα τοπικῆς κατασκευῆς, ἀρχίζον οὕτω :

— Δοσία μ' τὸ σαλβαράκι σου ποιός τ' ἔχει ξεσκισμένο ;

(βαί Δοσία μ'—ἀμὰν ἀμὰν)

— Ὁ Λέκας μὲ τὸ ξέσκισε γιὰ νὰ τὸ κὰν' τζανφένιο....

(βαί Δοσία μ'—ἀμὰν ἀτάν).

Μεσανύχι-κιοπροσοῦ : (ἦτοι τὸ γεφύρι τοῦ Μεσανύχτη (:)) μικρὰ γέφυρα εἰς ὠριαίαν περίπου ἀπόστασιν πρὸς νότον τοῦ Σκοποῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν χωραφιῶν τῆς περιοχῆς «Μαυρόγεια» καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὸν μεγάλον δημόσιον δρόμον (chaussée) Σαρ. Ἐκκλησιῶν—Βιζύης. Ἐὰν καὶ λέγεται καὶ ἑλληνιστὶ «τῆ Μεσανύχτι τὸ γεφύρι», δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ξεκαριβωθῇ ἂν τὸ ὄνομα δύναται νὰ εἴη σχεῖσιν μὲ τὸν βυζαντινὸν στρατηγὸν τοῦ Γ' αἰῶνος «Μεσονύκτη» ἢ μέλλει τὴν ἰδίαν οἰκογενεῖαν μεταγενέστερον ὅπως ἔχει ἡ φράσις, φαίνεται νὰ ἀναγενεῖται, ἔστω καὶ ἄνευ νοήματος, μᾶλλον πρὸς τὴν λέξιν *Μεσανύχτι*.

Παπᾶς-μπαγίτζι (τὸ) : κατὰ λέξιν «τὸ ὕψωμα τοῦ Παπᾶ Μικροῦ» (κατὰ μικρὸν ὄρος (θάξις βουνού) ἐκ τῆς μικρᾶς καὶ παλαιῆς συστάδος τοῦ Μικροῦ Αἴμου, εἰς δίωρον περίπου ἀπὸ τοῦ Σκοποῦ ἀποστάσιν, πρὸς βορρᾶν καὶ ἐντὸς τῆς γεωργικῆς περιοχῆς του, ἀγνωστον διὰ τὸ ὄνομασθῆν οὕτω. Ὀλίγον χαμηλότερον καὶ ἐντεῦθεν αὐτοῦ ὑπάρχει ἄλλο βουνῶδες ὕψωμα, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποῦ διεκρίνετο ἐξ ἀποστάσεως ὄρωσιν ὁ μέγας ξύλινος σταυρὸς ἐκ κορμῶν δένδρων, τὸν ὁποῖον ἐνέπηξαν οἱ Ρῶσοι διαρκούσης τῆς στρατιωτικῆς κατοχῆς τῆς Θράκης κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον (1877—78). Ἴσως ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου συμβόλου κατ' ἐπέκτασιν νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ τὸ παρακείμενον ὕψωμα, ὡς *ὕψωμα τοῦ Παπᾶ*. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς σχεδὸν παραλλήλου εὐρίσκεται καὶ τὸ *Καρὰ μπαγίτζι*, ἦτοι μαῦρον ὕψωμα ἢ μαῦρον ὄρος, πιθανῶς ἐκ τῆς πυκνότητος τῆς δενδρώδους φυτείας του ἄλλοτε.

Στῆ Κωτσόγλου τὸ ζαλαχανᾶ : ἔκτασις καὶ περιοχὴ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, μᾶλλον προέκτασις αὐτῆς, ἐκεῖ ὅπου τ' ἄλωνα καὶ μέχρι τελευταίως ὁ κυριώτερος περίπατος τῶν Σκοπιανῶν, διδόντων καὶ δεχομένων τὸν πρῶτον χαιρετισμὸν τῶν ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἀφρικνουμένων. Ὁ ζαλαχανᾶς (λέξ. τουρκ. σημαίνουσα τόπον κατεργασίας κρεάτων

Σημ. Δοσία ἢ Δοσίγια εἶναι ἡ Θεοδοσία, ὃ δὲ τζανφές (λέξ. τουρκ.) εἶναι πολύτιμον μεταξωτὸν ὕφασμα, λεπτὸν καὶ ἔγχρωμον.

σφαζομένων ζώων) ἦτο ἀρχικῶς ἰδιοκτησία τοῦ παλαιοῦ προὔχοντος Μιχαλίου ἢ Μιχαήλου *Κωτσόγλου*, ἐκ πατρὸς πάππου τῶν Κωνσταντοπούλων, μεταποιηθέντος κατόπιν τοῦ ὀνόματος ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον δι' ἐκποτισμοῦ τῆς τουρκικῆς καταλήξεως *-ογλου*. Ἡ μεταποίησις αὕτη, χαρακτηριστικὴ τοῦ τρόπου καθ' ὃν μεταβάλλονται τὰ πατρωνυμικά, ἐγένετο ἀκριβῶς τῷ 1888 ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ματθαίου Παρανίκα, τοῦ πανελληνίως γνωστοῦ λογίου καὶ βυζαντινολόγου, γυμνασιαρχεύοντος τότε ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρώτης εἰς τὸ ἐκεῖ Γυμνάσιον φοιτήσεως τοῦ Ἀριστοδήμου Κ. Κωνσταντοπούλου (τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν τοῦ γράφοντος), κατὰ σύμπτυσιν τῶν δύο πατρωνυμικῶν ἐπιθέτων, τοῦ οἰκογενειακοῦ «*Κωτσόγλου*» (υἱὸς ἢ ἀπόγονος τοῦ Κωτσῆ) καὶ τοῦ πατρικοῦ «*τὸ Κωσταδόπλο*» (παιδί τοῦ Κωσταδῆ). Τὸ γεγονός τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφορμὴ διὰ τὰ μεταποιηθῆναι ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, τῇ συμπτῶσει καὶ τοῦ σχολείου, τὰ πατρωνυμικά ἐπιθέτα τῶν περισσοτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Σκοποῦ, ἰδίως διὰ τῆς καταλήξεως *-πουλος*, συγγενοῦς καὶ σχεδὸν ὁμοιοτύπου πρὸς τὴν ἐν γενικῇ χρήσει ἐν τῇ περιφερείᾳ Σαρ. Ἐκκλησιῶν πατρωνυμικὴν (καὶ ὑποκοριστικὴν ἐπὶ πραγμάτων) κατάληξιν *-όπλο*, ὡς λ. χ. ὁ *Νικολάκ'ς τὸ Κωσταδόπλο*, ὁ *Αντρέας τὸ Μανωλιόπλο*, ὁ *Γιάν'κος τὸ Κουδρόπλο*, ὁ *Σταθῆς τὸ Μπιλιδοπλο* καὶ οὕτω καθεξῆς (καὶ εἰς τὸν πληθυντικόν: τὰ *Κωσταδόπλα*, τὰ *Μανωλιόπλα*, τὰ *Κουδρόπλα*, τὰ *Μπιλιδοπλά*). Ἐστὶ φυσικῶς καὶ βεβαίως ἐγένετο τῶν Ἀγαπητόπλο ἢ Ἀγαπητόγλου—Ἀγαπητόπουλος· τ' Ἀλεξόπλο—Ἀλεξόπουλος· τὸ Βεργιόπλο—Βεργιόπουλος· τὸ Γαβριηλόπλο ἢ Γαβριηλόγλου—Γαβριηλόπουλος· τὸ Γρηγορόπλο ἢ Ληγορόπλο—Γρηγορόπουλος· τὰ Δοντρόπλο ἢ Δόντσογλου—Δοντσόπουλος· τὸ Ζαγουρόπλο ἢ Ζαγουρόγλου—Ζαγκουρόπουλος· τὸ Ζαφειρόπλο ἢ Ζαφειρόκογλου—Ζαφειρόπουλος· τὸ Θωμόπλο—Θωμόπουλος· τὸ Κωσταδόπλο—Κωνσταντόπουλος· τὸ Κωστόπλο—Κωστόπουλος· τὸ Λαβρινόπλο—Λαμπρινόπουλος· τὸ Λασκαρόπλο—Λασκαρόπουλος· τὸ Μελ'σηνόπλο—Μελισσηνόπουλος· τὸ Μιχαλακόπλο—Μιχαλακόπουλος· τὸ Μπαχαρόπλο—Μπαχαρόπουλος· τὸ Νανιόπλο—Νανιόπουλος· τὸ Νικόπλο—Νικόπουλος· τὸ Ξαθόπλο—Ξανθόπουλος· τὸ Ξαθουλόπλο ἢ Ξαθούλογλου—Ξαθουλόπουλος· τὸ Πανιόπλο—Πανιόπουλος· τὸ Πολυχρονόπλο—Πολυχρονόπουλος· τὸ Πουλ'μενόπλο ἢ Πουλ'μένογλου—Πουλημενόπουλος· τὸ Ραδκόπλο—Ραδκόπουλος· τὸ Σιμόπλο—Σιμόπουλος· τὸ Σκαρλατόπλο—Σκαρλατόπουλος· τὸ Στρατόπλο—Στρατόπουλος· τὸ Τζιγέροπλο ἢ Τζιγέρογλου—Τζιγέροπουλος· τὸ Τσιρόπλο—Τσιρόπουλος· τὸ Φανιόπλο—Φανιόπουλος· τὸ Φορόπλο ἢ Φόρογλου—Φορόπουλος· τὸ Φωτόπλο—Φωτόπουλος· τὸ Χαμαλόπλο—Χαμαλόπουλος· τὸ Ψαθόπλο—Ψαθόπουλος κλπ. Ὅλα ἀνεξαιρέτως ὑπάρχοντα καὶ σήμερον ἐν τῷ *Νέῳ Σκοπῷ* (παρὰ τὰς Σέρρας).

Δ'

Ἐν τέλει παραθέτομεν καὶ τινὰ τοπωνύμια εἰλημμένα ἀπ' εὐθείας ἐκ

τοῦ ζωϊκοῦ ἢ φυτικοῦ βασιλείου, δυνάμενα καὶ ταῦτα νὰ ὑπαχθῶν εἰς μίαν τῶν ἄνω τριῶν κατηγοριῶν.

Τὸ Καλάμ' : περιοχή ἀμπελώνων πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Σκοποῦ, εἰς ἡμίωρον περίπου ἀπόστασιν, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ἀφθόνως ἐκεῖ φυομένων καλαμιῶν. Ἐπίσης καὶ τὸ φρέαρ τῆς περιοχῆς ἐλέγετο «τὸ καλάμ' τὸ πηγάδ'».

Τὰ Καβάκια (καβάκ' λέξι. τουρκ. σημαίν. αἰγειρος ἢ λεύκη) : Τοποθεσία εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας βορείως τοῦ Σκοποῦ, με περισσειαν τοῦ δένδρου τούτου εἰς τοὺς ὄχθους τῶν ἀμπελιῶν, ὅπου καὶ φρέαρ φέρον τὸ αὐτὸ ὄνομα τῆς περιοχῆς. Ἡ αὐτὴ περιοχή ἐλέγετο καὶ «*Στὸ μεγάλο δέδρο*», διότι ἐκεῖ που πλησίον ὑπῆρχε μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν μεμονωμένη πανύψηλος δρυς (ὑπὲρ τὰ 40 ἴσως μέτρα ὕψους) ὁρατὴ ἐξ ἀποστάσεως πολλῶν ὥρῶν.

Στὶς Καρυδιές : ἡ κυριωτέρα τοποθεσία περιπάτου τῶν παλαιότερων Σκοπιανῶν, παροχθίως τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ ποταμοῦ (ἀνατολικῆς) εἰς δεκάλεπτον ἀπόστασιν πρὸς βορρᾶν, με τοσαύτην ἢ περὶ τοσαύτην ἐξαιρετικῶν διαστάσεων (ιδιοκτησία τῆς οἰκογενείας Χασιτῆ, μετὰ τοῦ περὶ αὐτὰς ἀγροκηπίου) ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ὁποίων ἐδόθητ' ἀπὸ τῶν θερινῶν μῆνας ἐξοχικὰ γεύματα καὶ χοροί. Ἐπίσης καὶ «*στὶς σκαμιές*» παρὰ τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ πλησιέστερον πρὸς τὴν πόλιν, ὅπου καὶ ὑπαίτιμος «*τῆ Παλιὰ ὁ μίλος*» (ἱστορικοκίνητος κατὰ τοὺς θερινούς μῆνας) ιδιοκτησία τῆς οἰκογενείας Βασιλάκη Βαλιούλη. Ὀλίγον δεξιότερον ἀπὸ «*στὶς Καρυδιές*», πρὸς τὰ δεξιὰ, ἦτο «*τῆ Φῶτι τὸ γαυράκι*» ἦτοι ὁ μορεῶν τοῦ Φώτη, λεγόμενος ἐπίσης «*στὶς σκαμιές*».

Στὴ λιναρίν(η) : μοναδικὴ παραποτάμιος ἔκτασις σπειρομένη ἄλλοτε με λινάρι (λίνον) ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα, ὀλίγον ἔξω τῆς πόλεως πρὸς νότον. Λόγῳ τῆς σπανιότητος τοῦ πράγματος, τὸ ὄνομα ἀπέβη καὶ τοπωνυμικὸν περιορισμένης γειτονικῆς περιοχῆς. Ἀπὸ σαράντα καὶ πλέον ἐτῶν εἶχε μετατραπῆ εἰς ἀγροκήπιον.

Κοῦκκο-μπουνναρῆ : (μπουννάο λέξι. τουρκ. = φρέαρ, πηγὴ) ἦτοι «*τοῦ κοῦκκου τὸ πηγάδι*» ἡμίσειαν περίπου ὥραν νοτίως τῆς πόλεως ἐν τῇ περιοχῇ «*Μαυρογεία*». Τὸ ὄνομα παρετυμολογήθη ἐκ τοῦ πηγῶν *κοῦκκου* (ὁ κόκκυξ), ἐνῶ πρόκειται μᾶλλον περὶ φρέατος τῆς οἰκογενείας *Κοῦκκου* (ὑπαρχούσης καὶ σήμερον ἐν τῷ Νέῳ Σκοπῷ), ὅπως τοῦ *Μάλαμα τὸ πηγάδι, τοῦ Γκλαβά τὸ πηγάδι* καὶ τόσα ἄλλα.

Στὰ Κόκκαλα : περιοχή ἀμπελιῶν τοῦ Σκοποῦ, εἰς εἰκοσάλεπτον ἀπόστασιν νοτιοανατολικῶς, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς Λουλὲ-Μπουργάζ. Πιθανῶς τὸ ὄνομα ὀφείλεται εἰς τὴν πληθὺν τῶν ὀσπῶν ἐκ θησιμαίων ζώων ποῦ ἐρρίπτοντο ἐκεῖ εἰς παλαιότερους χρόνους, καὶ πρὶν ἀκόμη φυτευθῶν τὰ μετέπειτα θαυμάσια ἀμπέλια τῆς περιοχῆς, μετὰ τὰ ἀμέτρητα ὀπωροφόρα δένδρα.

Στὰ Τσαγίρια : (τσαγίρ λέξ. τουρκ. σημαίν. λειβάδι), θελκτική τοποθεσία ἐντὸς ἐκτεταμένων λειμώνων (λειβαδιῶν) πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Σκοποῦ, εἰς ὠριαίαν περίπου ἀπόστασιν, ὅπου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Αὐγούστου μέχρι τῆς 14 Σεπτεμβρίου ἐγίνοντο κατὰ Κυριακὴν «τὰ κεμπάπια»—ἐξοχικὴ ἐορτὴ μετὰ χορῶν καὶ ἀφθόνου οἰνοποσίας, μὲ κύριον εἶδος φαγητοῦ ἐπιτοπίως παρασκευαζόμενον «τὸ κεμπάπ» (τεμαχισμένον κρέας στὴ σοῦβλα) ἐξ οὗ καὶ τὸ διπλοῦν ὄνομα τῆς τοποθεσίας : «Στὰ Κεμπάπια» καὶ «Στὰ Τσαγίρια» ἀδιακρίτως.

Στὸ Καρτάλ-τεπέ (τουρκ. καὶ σημαίνει λόφος ἀετῶν ἢ γυπαετῶν) : ἐδαφικῶς ἐξέχουσα περιοχή, βορειοδυτικῶς τοῦ Σκοποῦ εἰς ἡμίωρον ἀπόστασιν, συχναζομένη, φαίνεται, παλαιότερον (πρὸ τῆς φυτεύσεως τῶν ἀμπελώνων) ὑπὸ πληθώρας ἀετῶν, ὁπόθεν καὶ τὸ ὄνομα. Ἡ αὐτὴ περιοχή ἐλέγετο καὶ «Ἰλογοπαϊά», καθ' ὅσον ἐπὶ βραχώδους πέτρας κειμένης ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ὄχι μακρὰν τοῦ κυρίου ὑψώματος «Καρτάλ-τεπέ» ὑπάρχει ἀποτυπωμένον πραγματικὸν πάτημα ἄλογου (σχῆμα πετάλου ἵππου), ἄγνωστον πῶς προελθόν, ὑπὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ προσδιδόμενον εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον, τὸν ἐφιππον προστάτην καὶ πολιούχον τοῦ Παλαιοῦ καὶ Νέου Σκοποῦ.

Ἐνδυμασίαι Μαλγάρων Ἀνατολικῆς Θράκης

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀρραβωνιασμένη Μαλγάρων.

Νεόνυμφη Μαλγάρων.